

Produkcia a percepcia onymických systémov

22. slovenská
onomastická konferencia

Zborník referátov

Pedagogická fakulta Trnavskej univerzity v Trnave
Jazykovedný ústav Ľudovíta Štúra Slovenskej akadémie vied, v. v. i., v Bratislave

Recenzenti:

prof. IJP PAN dr hab. Urszula Bijak
prof. PhDr. Ivor Ripka, DrSc.

Editori:

doc. PaedDr. Mária Beláková, PhD.
prof. PhDr. Juraj Hladký, PhD.
PhDr. Iveta Valentová, PhD.
doc. PaedDr. Andrej Závodný, PhD.

Posudzovanie, konzultácie a jazykové korektúry textov v angličtine a nemčine:

PhDr. Milan Harvalík, Ph.D.
PhDr. Ľubor Králik, DSc.
prof. Mgr. Martin Ološtiak, PhD.
prof. PhDr. Jana Pleskalová, CSc.

© Pedagogická fakulta Trnavskej univerzity v Trnave
© Jazykovedný ústav Ľudovíta Štúra Slovenskej akadémie vied, v. v. i.

ISBN 978-80-568-0739-2

Produkcia a percepcia onymických systémov

**22. slovenská onomastická konferencia
Trnava 5. – 7. septembra 2022**

Zborník referátov

Trnava – Bratislava
2025

Usporiadatelia 22. slovenskej onomastickej konferencie ďakujú sponzorom, ktorí podporili vedeckú konferenciu s medzinárodnou účasťou materiálnou alebo finančnou pomocou a prispeli tak k úspešnému priebehu podujatia.

Sponzormi konferencie boli:

Víno Matyšák, s.r.o. (Vínotéka Matyšák, Priemyselná 4, 917 01 Trnava)

I.D.C Holding, a. s.

Pedagogická fakulta Trnavskej univerzity v Trnave

Jazykovedný ústav Ľ. Štúra SAV, v. v. i., v Bratislave

Obsah

Contents

- 9 – 10 *Úvodné slovo*
Introduction

Všeobecné otázky onomastiky, onomastická metodológia a terminológia, didaktika, pravopis a preklad vlastných mien

General Issues in Onomastics, Onomastic Methodology and Terminology, Didactics, Orthography, and Translation of Proper Names

- 13 – 25 MILAN HARVALÍK – IVETA VALENTOVÁ
Produkce a percepce nových onomastických termínů
Production and Perception of New Onomastic Terms
- 26 – 36 JÁN BAUKO
Produkcia a percepcia onymickej krajiny v kontexte prekladu
Production and Perception of the Onymic Landscape in the Context of Translation
- 37 – 44 MÁRIA BELÁKOVÁ
Perspektívy didaktiky vlastných mien
Perspectives on the Didactics of Proper Names
- 45 – 52 KITO KŠÍŽANK (CHRISTIAN ZSCHIESCHANG)
Onymiski system we mjenjowem online-leksikonje
The Onymic System in an Online Lexicon of Names
- 53 – 60 ZDENKA KUMOROVÁ
Vlastné mená v špecifických konfesiónálnych textoch
Proper Names in Specific Confessional Texts

Toponomastika

Toponomastics

- 63 – 69 Ирина Божко
Квасітопоніми та конотативні топоніми на позначення провінційності (порівняльне дослідження)
Quasi-toponyms and Connotative Toponyms for the Designation of Provinciality (a Comparative Study)
- 70 – 79 MARTINA ZIRHUTOVÁ
K produkci a percepci anoikonym: na příkladu pomístních jmen z Čech vycházejících z označení dřevin
On the Production and Perception of Anoikonyms: Using the Example of Minor Place Names from Bohemia Derived from Tree and Shrub Designations
- 80 – 88 ANNA RAMŠÁKOVÁ
Apelativa na periférii slovnej zásoby slovenčiny a ich odraz v anojkonymách
Appellatives on the Periphery of the Slovak Vocabulary and Their Reflection in Anoikonyms
- 89 – 96 MARTIN BARTŮŇEK
Vizualizace jazykové krajiny na příkladu Ústeckého kraje v Česku
Visualisation of the Linguistic Landscape: A Case Study of the Ústí nad Labem Region in Czechia

- 97 – 106 KATALIN RESZEGI – RÓBERT KENYHERCZ
A Cognitive Linguistic Study of Descriptions of Borders in Medieval Charters
Kognitívno lingvistický výskum opisov hraníc v stredovekých úradných listinách
- 107 – 119 IMRICH HORŇANSKÝ – ANDREJ ZÁVODNÝ
Aplikácia pravopisných princípov pri štandardizácii slovenskej toponymie
Application of Orthographic Principles in the Standardization of Slovak Toponymy
- 120 – 133 IMRICH HORŇANSKÝ
O zásade jediného štandardizovaného názvu v rámci štandardizácie geografických názvov pre každý geografický objekt
On the Principle of a Single Standardized Name within the Standardisation of Geographical Names for Each Geographical Object
- 134 – 143 PAVOL ODALOŠ
Modelovanie a modely toponým a kozmoným
Modelling and Models of Toponyms and Cosmonyms
- 144 – 156 HENRYK DUSZYŃSKI-KARABASZ
Funkcja humorystyczna urbanonimów (na przykładzie profilu *Nieznani Patroni Naszych Ulic* na Facebooku)
The Humorous Function of Urbanonyms (As Exemplified by the Facebook profile *Nieznani Patroni Naszych Ulic* 'Unknown Patrons of Our Streets')
- 157 – 171 LADISLAV ANGYAL
Slovo *-falu* (obec) ako súčasť zloženého slova a jeho obmeny v názvoch obcí a priezviskách v Novohradskej župe
The Word *-falu* (Village) as a Component of a Compound Word and Its Variants in the Names of Municipalities and in Surnames in the Novohrad County

Antroponomastika

Anthroponomastics

- 175 – 184 АННА ЧОЛЕВА-ДИМИТРОВА
Българската антропонимна система в началото на XXI век (по данни от гр. Варна)
The Bulgarian Anthroponymic System at the Beginning of the 21st Century (Based on Data from the City of Varna)
- 185 – 198 НАДЕЖДА ДАНЧЕВА
Сложно съставни лични имена в българската антропонимна система в началото на XXI век
Compound Personal Names in the Bulgarian Anthroponymic System at the Beginning of the 21st Century
- 199 – 207 ANDREA SCHELLER
Pschibil, Pschibüllä, Netuschil – Familiennamen westslawischer Herkunft aus l-Partizipien und ihr Weg in das Nameninventar des Deutschen
Pschibil, Pschibüllä, Netuschil – priezviská západoslovanského pôvodu z l-ových participií a ich vstup do nemeckého inventára mien (vysvetlené pomocou *Digitálneho slovníka priezvisk v Nemecku*)
- 208 – 214 SVITLANA PACHOMOVA
Ukrajinské a slovenské antroponymá v projekcii prekladu
Ukrainian and Slovak Anthroponyms in Translation Projection

- 215 – 227 ROMAN VOJTECHOVSKÝ – JURAJ HLADKÝ
Motivácia priezvisk politikov v slovenskom posunkovom jazyku
The Motivation Behind Politicians' Surnames in Slovak Sign Language
- 228 – 235 GOLUB M. JAŠOVIĆ – DUŠAN R. STEFANOVIĆ
On the Research of Personal Nicknames at the Faculty of Philosophy in Kosovska Mitrovica
O výskume osobných prezývok na Filozofickej fakulte v Kosovskej Mitrovici
- 236 – 243 ŽANETA DVOŘÁKOVÁ
Tělo, tělesnost a česká příjmení – stavba těla a končetiny
Body, Corporeality and Czech Surnames – Body Structure and Limbs
- 244 – 256 NATÁLIA KOLENČÍKOVÁ
Frekvenčná analýza osobných mien v predvolebných statusoch politických strán
Frequency Analysis of Personal Names in the Pre-Election Statuses of Political Parties
- 257 – 268 MARTIN DIWEG-PUKANEC
Deklináčny paradigmatický vzor *Novák* v systéme strojového prekladu Apertium-Apersky
Declension Paradigmatic Pattern *Novák* in the Apertium-Apersky Machine Translation System
- 269 – 280 MIROSLAV KAZÍK
Ešte raz k rodným (krstným) menám v Moravanoch nad Váhom
Once More to First (Baptismal) Names in Moravany nad Váhom

Chrématonomastika

Chrematonomastics

- 283 – 290 CHRISTINE FÈVRE-PERNET
A Corpus Study on French Commercial Onymy
Korpusová štúdia francúzskej komerčnej onymie
- 291 – 301 ГАЛИНА ЗИМОВЕЦЬ
Номінативні моделі комерційних онімів (на матеріалі ергонімів сфери молочного виробництва)
Naming Models of Commercial Onyms (Based on the Material of Ergonyms from the Dairy Production Sector)
- 302 – 310 PIOTR TOMASIK
Murzyn zrobił swoje, *murzyn* może odejść
Murzyn Has Done His Work, *Murzyn* Can Go
- 311 – 323 OLEKSANDRA KUZMENKO
Establishing a Post-Apocalyptic Worldview through Names in Video Game Localization
Utvorenie postapokalyptického svetonázoru prostredníctvom vlastných mien v lokalizácii videohier
- 324 – 329 MAREK MIKUŠIAK
Slovné obchodné značky v teórii vlastného mena
Word Trademarks in the Theory of Proper Names

- 330 – 337 JAROMÍR KRŠKO
Miesto chrématoným v onymickom komunikačnom registri – ich vlastnosti a špecifiká v rámci systému
The Place of Chrematonyms in the Onymic Communication Register – Their Properties and Specifics within the System

Literárna onomastika

Literary Onomastics

- 341 – 354 GRANT SMITH
Names and Sources in *Hamlet*
Mená a ich zdroje v *Hamletovi*
- 355 – 363 ГАЛИНА КУЗЬ
Українська ономастична неофразеологія
Ukrainian Onomastic Neophraseology
- 364 – 370 ADRIANA AMIR
Literárna onymia v slovenskej verzii ukrajinského historického románu
Literary Onymy in the Slovak Version of a Ukrainian Historical Novel

Úvodné slovo

Počiatky systematického onomastického výskumu na Slovensku sú spojené so založením Slovenskej onomastickej komisie na sklonku roka 1964. So založením komisie a začiatkom jej činnosti je úzko spätý plánovaný onomastický výskum na Slovensku a komisia, ktorej členmi sú onomastici pracujúci v Jazykovednom ústave Ľ. Štúra SAV, v. v. i., a na vysokoškolských filologických pracoviskách, podnes nielen mapuje, ale aj organizuje a koordinuje slovenský onomastický výskum a organizuje alebo participuje na organizácii onomastických konferencií, ktoré sa na Slovensku pravidelne uskutočňujú v dvojročných cykloch. Zúčastňujú sa na nich nielen slovenskí, ale aj zahraniční výskumníci v oblasti lingvistiky a onomastiky, no aj z iných prienikových vedeckovýskumných oblastí.

Prvá slovenská onomastická konferencia sa uskutočnila v Bratislave 5. – 6. decembra 1967 a odvtedy sa uskutočnilo ďalších 23 takýchto podujatí s medzinárodnou účasťou. Po druhý raz sa stala hlavnou organizátorkou 22. slovenskej onomastickej konferencie v dňoch 5. až 7. septembra 2022, a to s ročným oneskorením z dôvodu protikovidových opatrení, Katedra slovenského jazyka a literatúry Pedagogickej fakulty Trnavskej univerzity v Trnave a organizačne jej pri príprave výrazne medzinárodného vedeckého podujatia sekundovali Slovenská onomastická komisia a Slovenská jazykovedná spoločnosť pri Jazykovednom ústave Ľ. Štúra SAV, v. v. i.

Vedecké podujatie tematicky zamerané na produkciu a percepciu onymických systémov svojou účasťou v kombinovanej forme podporilo 80 jazykovedcov z 11 krajín Európy a Ameriky. S príspevkami z výskumu rôznych aspektov vlastných mien a ich fungovania sa všetci účastníci stretli na dvoch plenárnych zasadnutiach, ktoré prebiehali hybridne vo viacerých konferenčných jazykoch: v slovanských jazykoch, angličtine a nemčine. Ďalšie časti pracovného programu organizátori situovali do sekcií, v ktorých sa prezentovali výsledky aktuálneho výskumu, metodiky aj relevantných teoretických otázok z oblastí teórie onomastiky, onomastickej terminológie, vzniku, motivácie a fungovania rôznych typov vlastných mien, najmä antropónym, ojkónym, anojkónym, chrématónym či literárnych vlastných mien.

Večernú časť programu prvého konferenčného organizátori venovali komentovanej prehliadke historického centra Trnavy, ktorého súčasťou bola a je aj hostiteľská historická Trnavská univerzita. Možnosť na inšpirácie v riešení výskumných otázok, ale aj príjemné stretnutie s kolegami zasa poskytla spoločná slávnostná večera v druhý konferenčný deň, v rámci ktorej sa organizátori poďakovali spoluorganizátorom, ale za materiálnu podporu aj spoločnosti I. D. C. Holding, a. s., Sereď, mestu Trnava, vinárstvom Vína Matyšák a Vína z mlyna z Dolian a pani Veronike Kurucovej.

Do vedeckého zborníka z podujatia sa napokon nedostali všetky referáty, ktoré na konferencii odzneli. Príčinou je globalizujúci sa bibliometrický a scientometrický tlak na publikovanie výstupov vo vybraných typoch publikácií, preto sa nakoniec viacerí referujúci rozhodli prezen-

tované referáty v zmysle inštrukcií národných korigovateľov financovania vedy využiť na publikovanie v iných typoch publikácií. Napriek tomu čitateľom predostierame zborník s viac ako tridsiatimi tematicky zoradenými štúdiami, ktoré reprezentujú jednotlivé oblasti onomastického výskumu na Slovensku i v zahraničí. Za kolektív zostavovateľov som presvedčený, že táto kolektívna publikácia nájde svoje stabilné miesto v onomastických knižniciach doma i v zahraničí a uplatní sa pri rozvíjaní onomastiky aj v širšom, nielen striktnom vedeckom kontexte.

Juraj Hladký

**Všeobecné otázky onomastiky, onomastická metodológia
a terminológia, didaktika, pravopis a preklad vlastných mien**

**General Issues in Onomastics, Onomastic Methodology
and Terminology, Didactics, Orthography,
and Translation of Proper Names**

Onymiski system we mjenjowem online-leksikonje

KITO KŠIŽANK (CHRISTIAN ZSCHIESCHANG)

Zespominanje: Dolnoserbske rěčne derbstwo pśigótujo se sukcesiwne za prezentaciju w interneše južo žedne lěta. K tomu słušaju teke swójske mjenja, kótarež w ramiku tego projekta se tejerownosći wobžěłaju. Jadna komponenta pśi tom jo wužěłanje powšykne rozymliwych rozkłaženjow etymologijow. Togodla jo se wuwil system tekstowych modulow k wšym jednotliwym aspektam, kenž su wažne za rozkłaženje mjenjow. Ten system wótblyšćujo strukturu onymiskego systema. Stakim wordujo ten system widobny teke w mjenjowem leksikonje.

Klucowe słowa: datowe banki online, Dolna Łužyca, dolnoserbški, etymologije, městne mjenja, městnostne mjenja, onymiski system, wósobowe mjenja

Lěcrownož eksistenca serbskeje narodnosći w Łužycy¹ jo derje znaty fakt, ga weto bužo krotki a zjadnorjony pśeglěd na zachopjenku zawěsće pomocny. Łužyske Serby su pótomniki słowjańskego wobydlařstwa wónych regionow, kótarež žinsa su pódzajtsna Nimska². Tam, w Górnej a Dolnej Łužycy, specifiskich pśicynow dla, jo słowjańska rěc se až do žinsajšnego zežaržała, wetom ako we wokolnych regionach jo se wóna minula južo w srjejžowěku, abo lěpjeje gronjone: Powědarje su serbsku rěc wótpožyli a wótychměst powědali jano hyšći nimski.

Stolěša dłužko su Serby byli powdane politiskej a kulturnej represiji, ale wótergi jo serbska rěc była teke spěchowana. Take spěchowanje jo se stało wósebnje we casu NDR. Socialistiska Nimska Demokratiska Republika, kótaraž jo eksisterowała we casu nimskego žělenja, jo była blisko zwězana ze Sowjetskim Zwězkom a drugimi socialistiskimi krajami, kótarež su za wětšy part byli słowjańske. Togodla jo słowjańske derbstwo na teritoriumje NDR było wažne, a Serby we Łužycy su byli wjelikomyslnje pódpěrane. We zjadnošonej Nimskej jo se to spěchowanje dalej wjadło, ale něnto su za to federalne struktury rozsuzce. Zagronite su něnto zwězkowe kraje. Dolna Łužyca jo žěl Bramborskeje, a Górna Łužyca jo žěl Sakskeje. Gaž kraj Bramborska spěchujo projekty³, ga póšěguju se wóni jano na bramborske

¹ Dolna a Górna Łužyca stej krajiny w pódwjacornej Nimskej, mjazy Barlinjom, Drježdžanami a pólskeju granicu. Nastawek jo nastał w ramiku projekta, spěchowanego wót Založby za serbski lud ze srědkami Zwězkowego ministarstwa za nutšikowne nastupnosći a za domownju na zaklaže wobzamknjenja Nimskego zwězkowego sejma, pširownaj nožka 4. Za pomoc, pśi naloženju dobreje dolnoserbskeje rěcy we tom artikelu, žěkuju se mójomu kolegoju Gregor Wicczorekoju.

² Za zakładne informacije pširownaj w nimskej rěcy Schön/Scholze 2014 resp. online-werziju tych knižkow: <https://www.sorabicon.de/kulturlexikon/> [pśistup 2023-01-05].

³ Projekta, spěchowanej ze srědkami Ministarstwa za wědomnosć, slěženje a kulturu Kraja Bramborskeje: wót awgusta do decembra 2020 „Darstellung und Verbreitung von Wissen über sorbische Eigennamen als Maßnahme zur Stärkung regionaler Identität (Konzeptionsphase)“ [Zestajenje a rozšyrjenje wědy wó serbskich mjenjach ako srědk ku zmócnjenju regionalneje identity (faza koncepcije)]; wót januara do decembra 2021 „Die sorbische Namenlandschaft verstehen – Erklärungen zur Herkunft und Bedeutung nieder-sorbischer Namen als Maßnahme zur Stärkung regionaler Identität (Pilotphase)“ [Dolnoserbšku mjenjowu krajinu rozměš – wujasnjenja wó póchaže a wóznamje dolnoserbskich mjenjow ako zmócnjenje regionalneje identity (pilotowa faza)].

strony, a to groni: na Dolnu Łužycu. Togodla žo we tom pśinosku jano wó dolnoserbske mjenja a wó dolnoserbsku rěc⁴.

Digitalizacija wuslědkow pśeslěženja swójskich mjenjow jo tuchylu wjelika tema onomastiki, a tomu wótpowědujuce projekty we tom wobłuku eksistěruju we pśisamem wšykných europskich krajach. Teke Serbski Institut jo na tom pólu aktiwny. Ale pógnuše k tomu njejo pśišło z onomastiki sameje, ale z konteksta wobžěłanja dolnoserbskego słownistwa. Na zachopjenku jo se wužěłała digitalna wersija wažnych słownikow, kótaraž jo w interneše pśistupna za zjawnosć. Wobstatk datow, prezentěrowanych na internetowych stronach⁵, jo se w běgu lět rozšyrił wó dalšne resurse, pśedewšym wó wobšyrne tekstowe korpuse (Bartels, 2020).

We procesu gromaženja tych rěcných datow jo nastało pšašanje, kak deje se swójske mjenja integrěrowaš. Južo we tych wobspomnjetych słownikach jo napisana wěsta licba mjenjow. Pótom jo nastał zapis dolnoserbskich městnych a wósobowych mjenjow, kenž jo měł ako zakład słowniki dolnoserbskeje rěcy a specielne słowniki dolnoserbskich mjenjow. To jo se stało hyšći pśed mójim pśistajenim we instituše, kótarež jo se zachopiło w aprylu lěta 2020.

Pó logice slědujuca kšoećen jo dodaše etymologije tych mjenjow, kenž su za Dolnu Łužycu juž dawno wužěłane we wšakich onomastiskich leksikonach. Zapšawym su to nejlěpše wobstojnosći – slěženje wěcej njejo trjebne, a wšykne informacije daju se lažko wótpisaš. Ale wótpisanje ga njestoj we wjelikej cesći, nic jano we wědomnostnem žěle. Jo-li wóno weto notne, ga citěrujemy pśecej z dokradnym pódašim žrědła, to se wě. Ale we paže tego projekta njejo to tak lažko:

Předny aspekt jo stwórišelske pšawo – žedno nakładnistwo rado njewiži, gaž wopśimješe jogo knigłow jo naraz pśistupne zadermo w interneše. Weto pak jo zjawna prezentacija mjenjowědných slěžařskich wuslědkow esencielná, dokulaž zda se, až recepcija wědomnostnych twórbow, kenž njejsu pśistupne w interneše, južo žinsa wóteběra.

Drugi aspekt jo, až za Łužycu njeeksistěruju jano jaden słownik, žož su rozkłažone městne abo wósobowe mjenja. Za tej wobej klasy swójskich mjenjow pak eksistěruju wšakorake pśiručnice⁶, a k tomu pśižo hyšći wjelicka licba nastawkow⁷. Pśedewšym su to publikacije z pjera Ernsta Eichlera a jogo wuknikow, a w slědných lětach pśedewšym Waltera Wenzela. Chtož se zaběra ze słowjańskimi mjenjami, znajo zawěšće te publikacije derje, a wjele wót

⁴ Tuchylnej projekta stej: „Digitales Portal zu sorbischen und Lausitzer Sprach- und Kulturlandschaften“ (Digitalny portal za serbske a lužyske rěčne a kulturne krajiny), spěchowany wót Załožby za serbski lud ze srědkami Zwězkowego ministarstwa za nutšikowne nastupnosći a za domownju na zaklaže wobzamknjenja Nimskego zwězkowego sejma; pširownaj <https://www.serbski-institut.de/projekte-zentrale-vorhaben/digitaler-lausitz-atlas-der-sorbischen-wendischen-kultur/> [pśistup 2023-01-05]; „Integrated Digital Sorbian Studies“, spěchowane wót Volkswagenoweje załožby (Volkswagenstiftung) (2022–2027); pširownaj <https://www.serbski-institut.de/forschung/zentrale-vorhaben/integrated-digital-sorbian-studies/> [pśistup 2023-01-05].

⁵ Pširownaj <https://dolnoserbski.de/> [pśistup 2023-01-05].

⁶ Za městne mjenja: Eichler, 1975; Eichler, 1985–2009; Körner, 1993; Fischer, 2005; Wauer, 2005; Wenzel, 2006; za wósobowe mjenja: Wenzel, 1987–1994; Wenzel, 2004; Wenzel, 2015a; Wenzel, 2020 [1999].

⁷ Hengst, 2008; Koenitz, 2010–2011; Schuster-Šewc, 2008–2011; Wenzel, 2009b; Wenzel, 2010. Pširownaj teke někotare zběrniki (Wenzel, 2009a; Wenzel, 2014; Wenzel, 2015b; Wenzel, 2017; Wenzel, 2019) wopśimjejuce dalšne pśisłušne nastawki – ako zasejwušisce ako originalne pśinoski.

nas su póznali jich awtory hyšći wósobinski. Rozsužecy dypk jo, až rozkłaženja we tych wšakich publikacijach njejsu identiske, ale za wjele mjenjow se mjenjej abo wěcej rozeznowaju. Generelnje wótbłyščujo to wuwise onomastiskego slěženja. Ale njejo tak, až jadnorje móžomy naglědaš to slědne, najmłodše wujasnjenje ako to aktualne, a wšykne druge ako zestarjete.

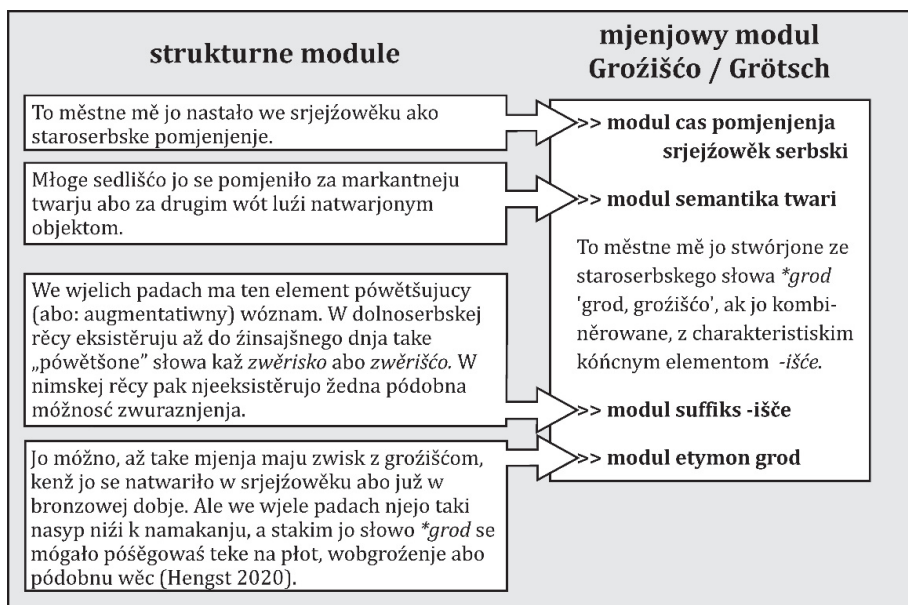
Tšeši aspekt jo, až portal dolnoserbski.de njejo myslony jano za wědomnostne cytaństwo, ale teke za druge interesenty. Stakim njedeje rozkłaženja byś „pśeliš wědomnostne”. Ale wětšy žěl pomjenjonych knižkow jo kradu wědomnostny, a jano někotare su pisane teke „za wobšyrny křejz cytarjow”⁸.

Tych aspektow dla njamóžomy jadnorje za internetowe boki pšewzeš abo wótpisaš rozkłaženja we wobstojecych knižkach. To pak njejo problem, ale šansa. Rozmjej, my móžomy rozwězaš jaden problem, kenž wobstoj pśecej, gaž comy informěrowaš interesěrowane luže zwenka wědomnosći wó wuslědkach slěženja. Ten problem jo, až we knižkach jo městno pśecej wobgranicowane. Artikle wó mjenjach muse byś krotke, a cesto dosć se wóni koncentruju na pódaše a diskusiju etymona, z kótaregož mě jo stwórjone. Chtož pak njejo študěrowaš onomastiku, wě nejskerjej jano mało wó principach stwórjenja mjenjow, wó teoretiskich premisach atd. Luže, kenž se zajmju jano za rozkłaženje mjenja teje jsy, žož sami bydle, zawěšće njepšecytaju sebje zawježece kapitla w słownikach, a njepytaju tam gromadu te informacije, kótarež su za to jedno mě relewantne. Musymy teke wobcwiblowaš, až take luže wěže, co na pśikład jo jaden sufiks, cogodla na pśikład sufikse su tak wažne za stwórjenje słowjańskich mjenjow a co to groni, gaž mjenja su powdane semantiskej remotiwaciji. A zawěšće njejo lužam teke wědobne, co su posesiwnne a patronymiske mjenja, co jo antroponym a co jo apelativ.

To groni, až jo notne, wše take wěcy rozkłašć nic jano něži we zawježenju knižkow, ale pśi wopisanju jednotliwych mjenjow. A kradu za to bitujo prezentacija w interneše nejlěpše wobstojnosći. Tam jo městno za teksty praktiski njekónčne. A stakim njemusymy w artiklach se wobgranicowaš na pódaše sufiksa, z kótarymž to mě jo se stwóriło, ale móžomy teke pšipisaš, co ten sufiks wóznamjenijo – lěc jo posesiwny, diminutiwny abo augmentatiwny – a kake wustatkowanja ma wón na cełe mě.

To jo była ta ideja, ta teorija. Za praktiske zwopšawdnjenje smy sebje wuwili system wšakich tekstowych modulow. Na jadnem boce stoje „mjenjowe module”, to su artikla wó jednotliwych mjenjach, wótpowědujuce klasiskim artiklam w šisćanych leksikonach. K tomu pśidu “strukturne module”, kótarež se pšiwobrošuju jednotliwym zjawjenjam we mjenjach. Na pśikład eksistěruju jaden wósebny modul wó semantiskej remotiwaciji, jaden wó hyperkorektnosći, jaden wó pšeměnjach mjenjow we casu nacionalsocializma. Eksistěruju speciėlne module wó jednotliwych semantiskich grupach, wó jednotliwych sufiksach atd. W běgu rozkłaženja jadnogo mjenja su te module sajžone do teksta, kenž teke wopšimjejo pasaže wó tom specifiskem mjenju (pširownaj il. 1).

⁸ Wenzel, 2006, p. 7; originalnje: „für einen breiten Leserkreis“.

II. 1: Šema moduloweho struktura (pšikład)

Na zachopjeńku stoj modul z pódašim rěčnego póchada a casa nastaša toho mjenja – we tom paže jo to staroserbske mě z casa srježowěka. We tom paže slědujo modul wo semantiskem konteksće abo wo semantiskej kupce. Tam se rozkłažo, až jo to cesta motiwacija městnych mjenjow, se póšěgowaš na wěste twari. To jo zawježenje za pódaše etymona. Slědujo pódaše sufiksa a k tomu modul z rozjasnjenim toho sufiksa, kótaryž jo we tom paže augmentatiwny. Na kónću stoj hyšći modul z informaciju k wóznamoju takich mjenjow, kótaraž se póšěgujo na aktualnu literaturu. Ta informacija (= Hengst, 2020) njestoj hyšći w šišćanych leksikonach. Wóna jo za cytarje esencielná: Wóni njemuse pytaš a glědaš, žo lažy grožišćo we wokolinje tak pomjenjoneje jsy, dokulaž take grožišćo we wjele padach nigdy njejo eksistěrowało. Až jo móžno, w online-portalu aktualne informacije dodaš, jo dobra ilustracija móžnosćow a lěpšynow takego media. Stakim nastanjo wobšyrne a powšykne rozymliwe wujasnjenje mjenja, kenž se pokažo na internetowem boku ako jaden gromadu zwisujucy tekst. Modulowe struktury njejsu k wiženju⁹, ale techniski njeby było šěžko, prezentaciju tak natwariš, aby te struktury widobne byli.

Techniska realizacija integrěrujo se do platformy dolnoserbski.de. Etymologije su jedna wjelika XML-dataja (pširownaj il. 2), kótaraž wopšimjejo městne mjenja kaž teke wósobowe mjenja (což pak zawěsće njamóžo byś dokónčne rozwězanje). Taka dataja jo zakład za wobžěłanje a prezentaciju teksta w interneše, a zawěsće kužda a kuždy we wědomnosći to znajo. Togodla njemusym zawěsće rozkłašć, kak XML funkcioněrujo. Wopšimješe, abo teksty, kótarež su w interneše wižeš, su how carne. A módre abo cerwjene su „techniske” znamjenja za pšezěłanje toho teksta pšez software: Na pšikład ten <i> markěrujo, až ten tekst deje se pisaš „italian” abo kursiwne. Mjenjowym modulam groni se pši tom „entities”, a strukturnym mo-

⁹ Pširownaj pšikład pód <https://niedersorbisch.de/mjenja/pokaz/1738984> [pšistup 2023-01-05], kliknuj tam na symbol <[...]>.

dulam „components”¹⁰. Kuždy mjenjowy modul abo kužda entity se zachopijo z numerom, titelom a krotkim „teaserom”. To jo nejkrotšy pśeglěd etymologije, což praktiski jo pódaše etymona. Pó tom slědujo modulowy artikel.

```
<entity id="grozisco-groetsch">
  <ndb>1738984</ndb>
  <title>Namenerklärung ON Grožišćo / Grötsch</title>
  <teaser lang="deu">Aus altsorbisch *grođ 'Burg'.</teaser>
  <teaser lang="dsb">Ze staroserbskego *grođ 'grođ, grožišćo'.</teaser>
  <include component-id="on-zeit-bildg-ma-sorb"/>
  <include component-id="on-semant-bauten"/>
  <p lang="deu">Der Name wurde gebildet aus dem altsorbischen Wort
  <i>*grođ</i> 'Burg', kombiniert mit dem charakteristischen Endelement <i>-išće.</i></p>
  <p lang="dsb">To městne mě jo stwórjone ze staroserbskego słowa
  <i>*grođ</i> 'grođ, grožišćo', ak jo kombiněrowane z charakteristiskim kónčnym
  elementom <i>-išće.</i></p>
  <include component-id="on-suffix-isce"/>
  <include component-id="on-etymon-grođ"/>
  <references>
    <reference>Körner 1993 [DS 36], 160f. (Nr. 228)</reference>
    <reference>Eichler SO, 1, 181</reference>
    <reference>Wenzel 2006, 57</reference>
    <reference>Hengst 2020</reference>
  </references>
</entity>
```

II. 2: Wuržk z XML-dataje (za pśikład z il. 1; Eichler SO = Eichler, 1995–2009)

Wšykne module su dwójorěčne, wóni su w dolnoserbskej (lang="dsb") a w nimskej (lang="deu") wersiji. Dokulaž artikla njejsu myslone za wědomnostne cytařstwo, ale za interenty zwenka onomastiki, su wěste zjadnorjenja notne. Což nastupa terminologiju, njamóžo na pśikład byś to grono wó oikonymach abo antroponymach, ale musymy wužywaš dolnoserbskej wuraza *městne mě* a *wósobowe mě*. Njamóžomy rozklasć wšykne drobnostki a móžne warianty, dokulaž to by było njepśeglědne za cytařstwo. Weto pak staramy se wó to, aby za mjenja, kótarež njedaju se krađu wujasniš, wšykne relewantne hypoteze byli wobspomnjete. Na kónću artikla jo ceła literatura wó tom mjenju nalicono (nanejmnjenjej se wó to procujomy a se nažejomy, až nic njezabydnjomy), a z tym ma zajmowany cytař pśeglěd, jo-lic až co se sam dokradnej informěrowaš.¹¹ Integracija dopoľnych informacijow wó mjenjach na wědomnostnem niwowje, to se wě, jo teke wažna a njewužytna, ale to jo nadawk za pśichod. Za to su notne datowe struktury, kótarež su wjele kompleksnejše ako te module we tom portalu. Ale nazgónjenja z toho projekta budu pśi tom wužytny.

¹⁰ Tej wutřefnej pomjenjenji jo wustajił mój kolega Marcin Szczepański. Žěkujom se jomu a wšyknyim drugim kolegam za konstruktivne a pśijazne zgromadne žěło. Wšykne wobžěłone na jadnotliwych komponentach portala dolnoserbski.de su tam wumjenjone pód dypkom „informacije”.

¹¹ Pširownaj zawjedujuće teksty pód „Zawježenje” pód <https://niedersorbisch.de/mjenja/etymologija> [pśistup 2023-01-05].

K něntejšnym notnym zjadnorjenjam sluša teke, až artikle pódaju jano to, což jo rozpisane w pódanej literaturje. My njedodajomy nowe hypoteze, mysli atd., ale wótbłyščujomy jano staw doněntejšnego slěženja. Wótergi raz jo nam pšeliš šěžko, na „nowe myslenja” rezigněrowaš, ale taka kšutosć jo notna. Wužywarje su snaž to abo druge cytali, ale maju lěbda dopołny pšeglěd literatury. Wóni wótcakuju, až namakaju w online-portalu znate a akceptěrowane dopóznaša. Jolic až wóni pak cytaju tam něco drugogo, ga se zawěšće pšašaju, co jo něnto pšawje: To, což stoj w knižkach abo to, což jo w interneše? Wažne jo, až portal pšinjaso jasnosť. Nowe hypoteze deje se nejpjerwej raz diskutěrowaš we wědomnostnych krejzach. A gaž wóni budu akceptěrowane, ga potom bužo móžno, je integrěrowaš do online-portala. Modulowa struktura jo fleksibelna a take dodaša su lažko móžne.

Modulowa struktura njejo jano pomocna srědnosć, aby napórali wobšyrne rozkłaženja serbskich mjenjow, ale – a to jo pšeliš wažny aspekt – wón wótbłyščujo onymiski system. Na to se teke pósěgujo titel pšinoska. Wjele kakosćow tego systema dajo se lažko wuznaš z fakta, kak cesto te wótpowědujuce module wustupuju w datowej bance: Pósěgi mjazy jednotliwymi elementami tego systema, produktiwnosć jednotliwych etymonow a sufiksow a tak dalej. A take pósěgi su widobne w modulowej strukturje – hyšći nic w něntejšnej, přédnej wersiji, ale techniski jo lažko, prezentěrowaš jedno rěčne zjawjenje (abo: jaden strukturowy modul), na pšikład jaden sufiks, gromaže ze wšyknymi mjenjami, za kótarež to zjawjenje (abo: ten modul) jo relevantne.

Aby pak naša datowa banka mógła reprezentěrowaš systemowy charakter onomastikona, jo trjeba hyšći wjeliku licbu dalšnych mjenjow dodaš. Momentanje su wózjawjene rozkłaženja za 200 oikonymow – a to jo něži jedna tšešina oikonymow serbskego póchada w Dolnej Łužycy – a teke za małučku licbu familijowych mjenjow. To su nejpjerwej jano 27, a to snaž jo jaden procent abo hyšći mjenjej serbskich familijowych mjenjow. We pšichože deje byš integrěrowane do tego systema teke městnostne mjenja abo anoikonymy. Ale za to musymy nejpjerwej pšigótowaš material resp. wjele towzynt jednotliwych mjenjow, aby měli zakład za rozkłaženja we tom modulowem systemje. To pak njesuša do tego projekta, ale jo žěl drugogo, wobšyrneho pšedewžeša, kótarež na kóncu tego pšinoska cu pšedstajiš. Nejpjerwej se koncentrěrujemy na oikonymy, aby skóro měli nanejmnjenjej za jadnu klasu swójskich mjenjow dopołny datowy korpus. Z tym by měli móžnosć, ten modulowy system analizěrowaš z rěcywědneje a z techniskeje perspektiwy.

Integracija městnostnych mjenjow stoj w ramiku wětšego projekta z celom, zestajaš cele dolnoserbske kulturne a rěčne derbstwo we wobšyrnem digitalnem portalu w interneše¹². Njejžo pši tom jano wó swójske mjenja, ale teke wó nałogi a drastwy, wó pisne teksty, wó pomniki atd. To wšykno zestajaš do jadneje datoweje banki, jo wjelicke wupominanje. Pši tom nejžo jano wó informaciju interesěrowanych luži zwenka slěžaškego swěta, ale to musy dopołniš wědomnostne kriterije. Pši tom comy zachopiš z městnostnymi mjenjami. Móžomy dodaš material ze wšakich mjenjowych zběranjow, kenž su pó žělach šišćane a pó žělach rukopisne (Zschieschang, 2021). Pótom móžomy zestajaš leksikon lematow, žož za jednotliwe lemata abo etymony su zestajane wšykne dokłady ze wšakich zběranjow. A to pón móžo byš zakład za artikle wó cestych městnostnych mjenjach we tom modulowem systemje.

K tomu pak jo hyšći daloka droga, a to jo tema za druge pšinoski. Jo pak wažne pokazaš, we kakem konteksće prezentacija mjenjow we modulowej strukturje stoj. To njejo jano izolěrowa-

¹² Pšírownaj projekt „Digitales Portal ...” w nožce 4; k tomu Zschieschang, 2023 (w šišću).

ny projekt abo wědomnostne grajkanje, ale stoj we konteksće digitalizacije mjenjowědnego wěženja a pósřednjenja toho wěženja wšyknym interesěrowanym lužam, kótarymž fachowe leksika njejsu pśistupne. A pśi tom njejžo jano wó prezentaciju dokładow abo etymologijow, ale teke wó wědobnosť, až mjenja maju systemowy charakter.

LITERATURA

- BARTELS, H. (2020): Das niedersorbische Globalkorpus als Ziel einer ganzheitlichen Konzeption zum Aufbau von Textkorpora. In: *Lětopis*, lětnik 67, cysło 2, boki 3–44.
- EICHLER, E. (1975): Die Ortsnamen der Niederlausitz. Bautzen: Domowina-Verlag. 192 bokow.
- EICHLER, E. (1985–2009): *Slawische Ortsnamen zwischen Saale und Neiße*. Zwězki 1–4. Bautzen: Domowina-Verlag. 208 + 204 + 272 + 160 bokow.
- FISCHER, R. E. (2005): *Die Ortsnamen der Länder Brandenburg und Berlin. Alter – Herkunft – Bedeutung*. Berlin: be.bra. 224 bokow.
- HENGST, K. (2008): Meinungsverschiedenheiten zu altsorbischen Ortsnamenformen. Zur Problematik bei der Rekonstruktion der Ausgangsformen sorbischer Ortsnamen in den Lausitzen. In: *Namenkundliche Informationen*, lětnik 93/94, boki 155–184. Pśistupne pód: <https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:15-qucosa2-315487> [pśistup 2023-01-05].
- HENGST, K. (2020): Zeigen slawische Namen mit altsorbisch *grad* wirklich eine Burg an? Was verbirgt sich hinter den Ortsnamen mit dem altsorbischen Element *grad*? In: *Namenkundliche Informationen*, lětnik 112, boki 213–218. Pśistupne pód: <https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:15-qucosa2-758047> [pśistup 2023-01-05].
- KOENITZ, B. (2010–2011): *Unwurde, Lubij, Dažin, Stwěšin* und andere Namen altsorbischer Herkunft. *Miszellanea und manches Systemhafte*, in: *Lětopis*, lětnik 67, cysło 2, boki 95–118 a 58, cysło 1, boki 91–115.
- KÖRNER, S. (1993): *Ortsnamenbuch der Niederlausitz (= Deutsch-Slawische Forschungen zur Namenkunde und Siedlungsgeschichte 36)*, Berlin: Akademie-Verlag, 296 bokow.
- SCHÖN, F. – SCHOLZE, D. (wud.) (2014): *Sorbisches Kulturlexikon*. Bautzen: Domowina-Verlag. 580 bokow. Pśistupne pód: <https://www.sorabicon.de/kulturlexikon/> [pśistup 2023-01-05].
- SCHUSTER-ŠEWC, H. (2008–2011): Die Ortsnamen der Lausitz – Anmerkungen zum Stand ihrer Erforschung. In: *Lětopis*, lětnik 55, cysło 2, boki 94–108, 56, cysło 2, boki 103–124 a 57, cysło 1, boki 116–130.
- WAUER, S. (2005): *Brandenburgisches Namenbuch, Teil 12: Die Ortsnamen des Kreises Beeskow-Storkow. Nach Vorarbeiten von Klaus Müller. Mit einem siedlungsgeschichtlichen Beitrag von Kerstin Kirsch*. Stuttgart: Franz Steiner. 272 bokow.
- WENZEL, W. (1987–1994): *Studien zu sorbischen Personennamen, Teil 1: Systematische Darstellung, Teil 2: Historisch-Etymologisches Wörterbuch; Teil 3: Namenatlas und Beiträge zur Siedlungsgeschichte*, Bautzen: Domowina-Verlag. 176 + 260 + 240 + 184 bokow.
- WENZEL, W. (2004): *Niedersorbische Personennamen aus Kirchenbüchern des 16.–18. Jahrhunderts*. Bautzen: Domowina-Verlag. 536 bokow.
- WENZEL, W. (2006): *Niederlausitzer Ortsnamenbuch*. Bautzen: Domowina-Verlag. 192 bokow.
- WENZEL, W. (2009a): *Slawen – Deutsche – Namen. Beiträge zur westslawischen Personen- und Ortsnamenforschung. Mit besonderer Berücksichtigung des Sorbischen*. Herausgegeben von Silvio Brendler und Karlheinz Hengst. Hamburg: baar. 368 bokow.
- WENZEL, W. (2009b): Umstrittene Deutungen Lausitzer Ortsnamen. In: *Namenkundliche Informationen*, lětnik 95/96, boki 55–88. Pśistupne pód: <https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:15-qucosa-145275> [pśistup 2023-01-05].
- WENZEL, W. (2010): Problematische Deutungen Lausitzer Ortsnamen. In: *Lětopis*, lětnik 57, cysło 2, boki 119–130.
- WENZEL, W. (2014): *Namen und Geschichte. Orts- und Personennamen im deutsch-westslawischen Sprachkontaktraum als historische Zeugnisse*. Herausgegeben von Andrea Brendler und Silvio Brendler. Hamburg: baar. 444 bokow.

- WENZEL, W. (2015a): *Atlas niedersorbischer Zunamen*. Bautzen: Domowina-Verlag. 160 bokow.
- WENZEL, W. (2015b): *Slawen in Deutschland. Ihre Namen als Zeugen der Geschichte*. Herausgegeben von Andrea Brendler und Silvio Brendler. Hamburg: baar. 280 bokow.
- WENZEL, W. (2017): *Die slawische Frühgeschichte Sachsens im Licht der Namen*. Herausgegeben von Andrea Brendler und Silvio Brendler. Hamburg: baar. 206 bokow.
- WENZEL, W. (2019): *Die slawische Besiedlung des Landes zwischen Elbe und Saale. Namenkundliche Studien*. Herausgegeben von Andrea Brendler und Silvio Brendler. Hamburg: baar. 336 bokow.
- WENZEL, W. (2020 [1999]): *Lausitzer Familiennamen slawischen Ursprungs*. Nowošišć. Bautzen: Domowina-Verlag. 272 bokow.
- ZSCHIESCHANG, Ch. (2021): Die Erforschung sorbischer Flurnamen in der Niederlausitz. Forschungsstand und Perspektiven. In: *Namenkundliche Informationen*, lětnik 113, boki 319–344. Psistupne pód: <https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:15-qucosa2-804655> [psistup 2023-01-05].
- ZSCHIESCHANG, Ch. (2023): Über Namendatenbanken. *Theoria cum praxi (ex Lusatie)*. In: „Über Namen gibt's immer was zu sagen“. *Festschrift für Jürgen Udolph zum 80. Geburtstag*. Ed. J. Andraschke, K. Loga. Bamberg – Schwanewede: Wudane wó swójom samskim nakłaze, boki 171–182.

Summary

The Onymic System in an Online Lexicon of Names

For several years now, a large and multifaceted database on the Lower Sorbian language has been maintained, incorporating several dictionaries, corpora, and other resources. This database (see: www.dolnosorbiski.de) is compiled, administered, and continuously expanded by the Sorbian Institute, and it also includes proper names. Once comprehensive practical information has been established, a subsequent phase will add etymological information. The goal was to realize a bilingual (Lower Sorbian and German) information service for a broader audience. However, achieving this requires a much larger base of fundamental information than would typically be necessary for an onomastician. To provide this broad scope of information, specific text modules have been developed that cover all phenomena and aspects related to particular names. Thus, an article about a specific name consists not only of a unique description of that name but also incorporates several standardized text modules – for example, one addressing the respective suffix and another detailing the semantic group to which the name belongs.

Key words: online database, Lower Lusatia, Lower Sorbian, etymologies, place names, minor place names, onymic system, personal names

KITO KŠIŽANK (CHRISTIAN ZSCHIESCHANG)
 Serbski institut Budyšin (Sorbisches Institut Bautzen)
 Chóšebuz (Cottbus), Deutschland
 E-mail: christian.zschieschang@serbski-institut.de
 ORCID: 0000-0002-6698-6437

ISBN 978-80-568-0739-2

22.

slovenská
onomastická konferencia